

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Rola gospodarki społecznej w tworzeniu miejsc pracy i wdrażaniu Europejskiego filaru praw socjalnych”

(opinia rozpoznawcza)

(2021/C 286/04)

Sprawozdawca: **Giuseppe GUERINI**

Współsprawozdawczyni: **Cinzia DEL RIO**

Wniosek o konsultację	Portugalska prezydencja Rady, 26.10.2020
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji
Data przyjęcia przez sekcję	31.3.2021
Data przyjęcia na sesji plenarnej	27.4.2021
Sesja plenarna nr	560
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	239/2/1

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES jest wdzięczny prezydencji portugalskiej za wniosek o sporządzenie niniejszej opinii. Uważa, że ważne jest wskazanie wśród organów gospodarki społecznej strategicznych partnerów wdrażania Europejskiego filaru praw socjalnych i budowania Unii Europejskiej potwierdzającej, że główną funkcją gospodarki jest służenie ludziom. W związku z tym zaleca, aby w krajowych planach odbudowy i zwiększania odporności mających na celu opanowanie kryzysu pandemicznego władze państw członkowskich zapewniły szerokie zaangażowanie organów gospodarki społecznej.

1.2. EKES uważa, że konieczne jest skonsolidowanie kryteriów operacyjnych przyjętych przez instytucje UE, aby umożliwić właściwe uznanie organizacji i przedsiębiorstw gospodarki społecznej w ich różnych konstytutywnych formach prawnych. Kryteria te przewidują pierwszeństwo celów społecznych leżących w interesie ogólnym, demokratyczne zarządzanie z udziałem różnych zainteresowanych stron oraz – w wypadku osiągnięcia „ograniczonego zysku” – jego przeznaczenie na realizację celów statutowych.

1.3. EKES uważa, że aby zmierzyć skutki społeczne organizacji i przedsiębiorstw gospodarki społecznej, UE musi mieć stały system spisu statystycznego, który umożliwi jej pozyskiwanie wiarygodnych, porównywalnych i aktualnych danych dotyczących wielkości i wpływu sektora.

1.4. EKES jest zdania, że gdy rola gospodarki społecznej w tworzeniu i utrzymywaniu miejsc pracy dotyczy zarówno pracowników, jak i całych obszarów będących w niekorzystnej sytuacji, wymaga to odpowiedniej polityki wsparcia. Ta polityka pozwoliłaby uznać funkcję tych organizacji służącą interesowi ogólnemu, zważywszy, że choć mają one charakter prywatnych podmiotów prawnych, to pełnią zasadniczo zadania publiczne.

1.5. Tego rodzaju polityka wsparcia musi być realizowana na czterech poziomach:

- polityka podatkowa i systemy podatkowe uwzględniające pełnienie funkcji w interesie ogólnym,
- polityka promująca inwestycje publiczne i prywatne sprzyjające rozwojowi finansowania społecznego – w tym poprzez efekt dźwigni zamówień publicznych i koncesji,
- polityka wspierająca stabilne miejsca pracy i wiodącą rolę gospodarczą pracowników przedsiębiorstw gospodarki społecznej,

— polityka wspierająca zdobywanie przez pracowników kwalifikacji oraz innowacje technologiczne w organizacjach gospodarki społecznej.

1.6. Jeśli chodzi o tworzenie i utrzymanie miejsc pracy, EKES uważa, że formuła tzw. wykupu pracowniczego (Worker Buy Out) jest dobrą praktyką, która jest przydatna nie tylko dla ożywienia przedsiębiorstw pogrążonych w kryzysie, ale również dla przekazywania tych MŚP, których założyciele nie mają następców. Z tego powodu warto byłoby utworzyć specjalny europejski fundusz inwestycyjny.

1.7. EKES wnosi, by również za pomocą polityki zachęt wspierać i promować rosnące zainteresowanie podmiotów finansowych inwestowaniem społecznym. Pierwszoplanową rolę w pobudzaniu inwestycji ukierunkowanych na realizację celów społecznych, środowiskowych i solidarnościowych muszą przy tym odgrywać przedsiębiorstwa gospodarki społecznej.

1.8. EKES uważa, że przedsiębiorstwa gospodarki społecznej mogą być idealną formą organizacyjną dla nowych form przedsiębiorczości realizowanych za pośrednictwem platform cyfrowych, a w szczególności dla działalności w ramach gospodarki dzielenia się ze względu na swą łatwość aktywnego angażowania pracowników i użytkowników platform cyfrowych.

1.9. EKES podkreśla, że godziwe warunki pracy i demokratyczne zarządzanie to elementy definiujące przedsiębiorstwa gospodarki społecznej oraz że należy zapewnić konkretne formy konsultacji i uczestnictwa pracowników w wypadkach, gdy nie są one przewidziane statutowo, tak jak w spółdzielniach pracy i spółdzielniach społecznych.

1.10. EKES uważa, że organizacje gospodarki społecznej, a w szczególności stowarzyszenia wolontariackie, odgrywają kluczową rolę w spójności, zasilając kapitał społeczny i wspierając odpowiedzialną funkcję społeczeństwa obywatelskiego.

1.11. Wolontariat młodych ludzi jest kluczowym zasobem pozwalającym zwiększyć ich szanse na zatrudnienie oraz kapitał ludzki nowych pokoleń, co ma pozytywny wpływ zwiększający możliwości zatrudnienia. Tego rodzaju funkcja wydaje się również przydatna w ograniczaniu zjawiska młodzieży NEET. Warto byłoby zatem wprowadzić politykę ułatwiającą przejście z wolontariatu na stabilne formy płatnego zatrudnienia.

1.12. Ponadto EKES ponownie postuluje, by plan działania na rzecz gospodarki społecznej był okazją do wprowadzenia konkretnych narzędzi operacyjnych i wniosków ustawodawczych.

2. Uwagi ogólne

2.1. Wydając niniejszą opinię rozpoznawczą na wniosek prezydencji portugalskiej w Radzie Unii Europejskiej, EKES z zadowoleniem przyczynia się do realizacji priorytetów programu. Szczególną uwagę poświęci upowszechnianiu europejskiego modelu społecznego i przedstawi konkretne propozycje dotyczące roli przedsiębiorstw gospodarki społecznej w tworzeniu stabilnych i godnych miejsc pracy oraz budowaniu bardziej sprzyjającej włączeniu społecznemu, zrównoważonej i odpornej gospodarki.

2.2. Gospodarka społeczna zyskuje coraz większe uznanie na arenie międzynarodowej jako decydujący i istotny czynnik zdolny do wyrażania zdolności organizacyjnej i transformacyjnej społeczeństwa obywatelskiego. W wielu państwach członkowskich opracowano przepisy, które uznają jej cele i funkcje oraz określają profil i formę prawną organizacji uznawanych za podmioty gospodarki społecznej⁽¹⁾.

2.3. Jeśli chodzi o uznanie prawne, w opinii INT/871⁽²⁾ EKES zwraca uwagę, że organizacje i przedsiębiorstwa gospodarki społecznej uznają wyższość celów społecznych nad rolą kapitału, również poprzez demokratyczne zarządzanie z udziałem różnych zainteresowanych stron. Nie dążą one do osiągnięcia zysku prywatnego i nawet jeśli realizują tzw. ograniczony zysk za pomocą przedsiębiorczości, to zyski muszą być przeznaczane na realizację celów statutowych i tworzenie miejsc pracy.

(1) [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2016/2237\(INL\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2016/2237(INL)&l=en),
<https://betterentrepreneurship.eu>,
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_11_735,
<https://cecop.coop/works/cecop-report-on-social-enterprises-laws-in-europe-a-worker-and-social-coops-perspective>.

(2) <https://www.eesc.europa.eu/pl/our-work/opinions-information-reports/opinions/towards-appropriate-european-legal-framework>

2.4. O wyraźnym uznaniu gospodarki społecznej świadczą analizy opracowane przez instytucje i organy międzynarodowe, takie jak OECD, ONZ, MOP i różne instytucje UE, w tym sam EKES, który w latach 2009–2020 opracował 13 opinii w sprawie gospodarki społecznej. Wyodrębniono w nich cztery rodzaje organizacji i przedsiębiorstw gospodarki społecznej: spółdzielnie, stowarzyszenia, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych i fundacje, a w ostatnim czasie dołączyły do nich również przedsiębiorstwa społeczne.

2.5. Choć najbardziej reprezentatywne kryteria i koncepcje gospodarki społecznej, takie jak pierwszeństwo człowieka przed kapitałem, reinwestowanie zysków i partycypacyjne zarządzanie, zostały uznane przez UE ⁽³⁾, nie udało się jeszcze uzgodnić jednolitej europejskiej definicji prawnej. W 2018 r. Parlament zaproponował wprowadzenie certyfikacji dla organizacji gospodarki społecznej na podstawie art. 50 TFUE. EKES uważa, że aby osiągnąć te cele, konieczne jest lepsze i bardziej jednolite gromadzenie danych statystycznych na potrzeby spisu organizacji i przedsiębiorstw gospodarki społecznej zgodnie ze wspólną definicją operacyjną, jak ma to miejsce w krajach, które utworzyły publiczne rejestry organizacji i przedsiębiorstw gospodarki społecznej.

2.6. Obecnie coraz bardziej potrzebna jest uznana i formalnie akceptowana przez instytucje UE robocza definicja, zwłaszcza by zapewnić dostęp do wielu możliwości wzrostu i rozwoju, a także wspierać lepsze zrozumienie gospodarki społecznej przez instytucje publiczne i prywatne.

2.7. Definicja ta jest niezbędna dla zapewnienia pełnego dostępu do rynku kapitałowego, na którym rośnie zainteresowanie inwestycjami społecznymi. Plan działania na rzecz gospodarki społecznej stanowi dobrą sposobność do zajęcia się tym zagadnieniem, ale również w planie działania UE na rzecz *unii rynków kapitałowych dla obywateli i przedsiębiorstw* ⁽⁴⁾ należy uwzględnić rolę gospodarki społecznej w przyciąganiu do Europy inwestycji na rzecz gospodarki przyjaznej ludziom.

2.8. **Funkcja i wartość ekonomiczna** generowana przez organizacje gospodarki społecznej wydaje się być bardzo istotna, zarówno pod względem wielkości (8 % europejskiego PKB), jak i jakości i trwałości tej wartości ⁽⁵⁾, która nawet w latach kryzysu finansowego wykazywała wzrost zarówno pod względem wypracowanej wartości gospodarczej, jak i liczby zatrudnionych pracowników.

2.9. Gospodarka społeczna odgrywa istotną rolę w tworzeniu i utrzymywaniu miejsc pracy, bowiem sektor ten w Europie liczy ponad 13,6 mln płatnych miejsc pracy, co stanowi około 6,3 % populacji czynnej zawodowo w UE-28 ⁽⁶⁾, ponad 232 mln członków spółdzielni, towarzystw ubezpieczeń wzajemnych i podobnych podmiotów i ponad 2,8 mln przedsiębiorstw i organizacji. Wśród tych zatrudnionych około 2,6 mln to pracownicy przedsiębiorstw społecznych, które spełniają wymagania opisane w Inicjatywie na rzecz przedsiębiorczości społecznej z 2011 r.

2.10. Wielu pracowników organizacji i przedsiębiorstw gospodarki społecznej zatrudnianych jest przez małe organizacje, lecz nie brakuje również przedsiębiorstw gospodarki społecznej funkcjonujących na dużą skalę, w których pracują czasem ponad setki, a nawet tysiące osób. Wielu zatrudnionych jest w organizacjach charakteryzujących się demokratycznym zarządzaniem partycypacyjnym, co wskazuje na korelację między znacznym udziałem zainteresowanych stron w zarządzaniu a tendencją do utrzymania wysokiego poziomu zatrudnienia, jak również na większą odporność na wstrząsy ⁽⁷⁾.

⁽³⁾ Inicjatywa na rzecz przedsiębiorczości społecznej: https://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_pl.
Konkluzje Rady z 2015 r. w sprawie propagowania gospodarki społecznej: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15071-2015-INIT/pl/pdf>.

Karta gospodarki społecznej z 2002 r.: <https://www.socialeconomy.eu.org/wp-content/uploads/2020/04/2019-updated-Social-Economy-Charter.pdf>.

⁽⁴⁾ *Unia rynków kapitałowych dla ludzi i przedsiębiorstw – nowy plan działania*, COM(2020) 590 final.

⁽⁵⁾ Dane pochodzą z publikacji Komisji Europejskiej <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=22304&langId=en>.

⁽⁶⁾ Dane pochodzą ze sprawozdania EKES-u <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-17-875-pl-n.pdf>.

⁽⁷⁾ *The resilience of the cooperative model*, CECOP, 2012 r., <https://www.cecop.coop/works/the-resilience-of-the-cooperative-model>.

2.11. Gospodarkę społeczną cechuje duża obecność kobiet, które w wielu przypadkach stanowią nawet ponad 70 % siły roboczej, przy czym odsetek ich zatrudnienia w tym sektorze wynosi na ogół ponad 50 %. Chociaż potrzebne są dalsze działania na rzecz pełnej równości, istotna jest obecność kobiet na stanowiskach kierowniczych i innych wyższych stanowiskach w wielu organizacjach gospodarki społecznej. W związku z tym w tych organizacjach i przedsiębiorstwach można odnotować daleko posuniętą sprawiedliwość wynagrodzeń – zarówno między różnymi stanowiskami w hierarchii organizacyjnej, jak i w wynagrodzeniach – bez znacznych dysproporcji ze względu na płeć⁽⁸⁾.

2.12. Większa sprawiedliwość wynagrodzeń nie rekompensuje jednak tego, że często poziom wynagrodzeń pracowników organizacji i przedsiębiorstw gospodarki społecznej pozostaje w dolnych przedziałach rozkładu dochodów. Wynika to częściowo z ogólnej niskiej wyceny pracy opiekuńczej, która w zbyt wielu przypadkach nie cieszy się odpowiednim uznaniem ekonomicznym nawet w tradycyjnych formach działalności gospodarczej. W związku z tym ważne jest wzmocnienie praw związkowych pracowników w sektorze socjalnym i opiekuńczym.

2.13. Istotna jest również funkcja w zakresie upowszechniania i wdrażania innowacji społecznych, która pokazuje umiejętność interpretowania i wspierania zmian zachodzących w społeczeństwie przez te organizacje w drodze mobilizacji zasobów kapitału ludzkiego, co wyraża się w czynnym i solidarnym uczestnictwie, angażującym ponad 82,8 mln wolontariuszy.

2.14. Dużą liczbę osób działających w istotnych sektorach, a także organizacje i przedsiębiorstwa gospodarki społecznej mierzące się z wyzwaniami w zakresie innowacji społecznych i technologicznych należy wspierać za pomocą odpowiednich środków w zakresie kształcenia ustawicznego i podnoszenia kwalifikacji w celu rozwoju umiejętności zawodowych i organizacyjnych.

2.15. EKES wyraża zatem zadowolenie z ogłoszenia przez Komisję Europejską planu działania na rzecz gospodarki społecznej oraz konkretnych działań na rzecz wdrożenia Europejskiego filaru praw socjalnych i towarzyszącego mu szczegółowego planu działania, na których temat wypowiedział się w swej opinii SOC/164⁽⁹⁾.

3. Propozycje dotyczące europejskiej polityki wspierania i upowszechniania gospodarki społecznej

3.1. By nadać większą dynamikę i spójność opracowywaniu wkładu organizacji i przedsiębiorstw gospodarki społecznej oraz stworzyć „Europę o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej odporną i sprzyjającą włączeniu społecznemu”, konieczne jest wprowadzenie środków legislacyjnych i programów europejskiej polityki gospodarczej, które wspierałyby wzrost organizacji i przedsiębiorstw gospodarki społecznej również ze względu na ich potencjalny wkład w zrównoważony, ekologiczny i solidarny model rozwoju.

3.2. W tym zakresie możliwe jest określenie działań na czterech poziomach:

- system podatkowy uznający pełnienie funkcji w interesie ogólnym przez przedsiębiorstwa gospodarki społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem tych, które działają w sektorach o nadrzędnym interesie publicznym, takich jak opieka społeczna i zdrowotna, usługi edukacyjne i usługi na rzecz włączenia społecznego,
- polityka promująca inwestycje publiczne i prywatne sprzyjające rozwojowi finansowania społecznego, wraz z dalszą poprawą dostępu do rynku zamówień publicznych i koncesji,
- polityka wspierająca stabilne miejsca pracy i wiodącą rolę gospodarczą pracowników przedsiębiorstw gospodarki społecznej, zwłaszcza w demokratycznym zarządzaniu tymi przedsiębiorstwami,
- polityka wsparcia mająca na celu wdrażanie nowych umiejętności oraz rozpowszechnianie innowacji i nowych technologii w społeczeństwie obywatelskim.

3.3. EKES uznaje fundamentalną rolę odgrywaną przez organizacje i przedsiębiorstwa gospodarki społecznej w zakresie świadczenia usług na rzecz osób i usług socjalnych, niemniej uważa, że odpowiedzialność państw członkowskich i administracji publicznej za zapewnienie obywatelom podstawowych usług jest nadal niezwykle istotna.

⁽⁸⁾ *Las mujeres en las cooperativas de trabajo*, COCETA, 2019 r., <https://www.coceta.coop/publicaciones/estudio-mujer-cooperativismo-coceta-2019.pdf>.

⁽⁹⁾ Dz.U. C 14 z 15.1.2020, s. 1.

3.4. W dalszym ciągu należy wzmacniać środki na rzecz wspierania zatrudnienia w przedsiębiorstwach społecznych, których misją jest integracja zawodowa pracowników z niepełnosprawnościami lub pracowników znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji. Środki te powinny mieć na celu zmniejszenie obciążeń podatkowych i kosztów składek na ubezpieczenia społeczne, które przekładają się na koszty pracy, poprzez wnoszenie przez organy publiczne niezbędnych składek w celu zapewnienia ubezpieczenia i ochrony socjalnej pracowników będących w szczególnie niekorzystnej sytuacji. Takich zachęt nie należy uznawać za pomoc państwa dla przedsiębiorstw gospodarki społecznej, ponieważ mają na celu wspieranie pełnej integracji zawodowej osób znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji. W każdym razie zachęty powinny być przyznawane wyłącznie organizacjom respektującym układy zbiorowe pracy i podstawowe prawa pracownicze.

3.5. W wielu przypadkach przedsiębiorstwa gospodarki społecznej są głównym podmiotem zarządzającym podstawowymi usługami dla ludności – np. w zakresie edukacji, opieki społecznej i zdrowotnej, usług opiekuńczych lub szkoleniowych i integracji na rynku pracy osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji – poprzez zarządzanie działaniami, które choć mające charakter handlowy lub biznesowy, to mają zawsze dużą wartość wspólnotową i terytorialną, i których zyski są jednak ponownie inwestowane w cele statutowe. Są to usługi świadczone przy bezpośrednim udziale samych odbiorców i mające silne umocowanie lokalne, które jest częścią realizowanej przez nie misji. Te uwarunkowania nie mogą być zatem bezwarunkowo utożsamiane z systemami konkurencji rynkowej. W związku z tym należy złagodzić niektóre z obecnych wymogów dotyczących pomocy państwa, które uniemożliwiają wprowadzenie systemu podatkowego, który uznawałby korzyści społeczne i w zakresie pożytku publicznego wnoszone przez te organizacje.

3.6. Z tego samego powodu EKES, zgodnie z wezwaniem zawartym już w opinii INT/906⁽¹⁰⁾, uważa za konieczne, aby określony w rozporządzeniu w sprawie pomocy *de minimis* przyznawanej przedsiębiorstwom wykonującym usługi świadczone w ogólnym interesie gospodarczym próg wynoszący 500 tys. EUR przez okres trzech lat budżetowych został podwyższony do co najmniej 800 tys. EUR w danym roku budżetowym.

Należy również określić zasady dostępu do finansowania publicznego, które byłyby zharmonizowane z jednorodnymi i przejrzystymi kryteriami przy pełnym poszanowaniu przepisów prawa pracy i zastosowaniu sektorowych układów zbiorowych.

3.7. Ważne jest określenie narzędzi służących zwiększeniu inwestycji społecznych realizowanych w organizacjach gospodarki społecznej. W tym celu przeprowadzono pewne interesujące doświadczenia w zakresie specjalnych obligacji lub udziałów (kapitałowych lub quasi-kapitałowych) w przedsiębiorstwie gospodarki społecznej związanym z realizacją celów społecznych w interesie ogólnym.

3.8. W przypadku tych instrumentów finansowych zastosowanie preferencyjnego opodatkowania dla inwestorów mogłoby generować istotne czynniki wzrostu, skoro już z danych historycznych wynika, że nawet przy ograniczonych inwestycjach organizacje gospodarki społecznej były w stanie stworzyć wiele miejsc pracy i wiele korzyści społecznych dla odbiorców świadczonych przez nie usług.

3.9. Konieczne jest jednak zapewnienie odpowiednich wskaźników, które umożliwią mierzenie i porównywanie uzyskanych wyników, takich jak stabilny wzrost zatrudnienia, stosowanie wysokich standardów bezpieczeństwa pracy oraz weryfikacja rzeczywistego osiągnięcia celów społecznych leżących u podstaw inicjatywy. Z tego względu państwa członkowskie powinny przyjąć ustawy ramowe dotyczące gospodarki społecznej i aktywnie wdrażać polityki sprzyjające wzrostowi i rozwojowi przedsiębiorstw gospodarki społecznej.

3.10. Już w 2011 r. Komisja Europejska zauważyła, że podnieść poziom wiedzy publicznej oraz poprawić gromadzenie danych i statystyk dotyczących przedsiębiorstw gospodarki społecznej. Jednak wiele pozostaje jeszcze do zrobienia w celu określenia skoordynowanych standardów, które byłyby szczególnie korzystne z punktu widzenia uniknięcia zjawisk pseudospołecznego marketingu („social washing”) lub nieuprawnionego korzystania ze środków wsparcia.

3.11. Mogłoby to doprowadzić do wskazania w państwach członkowskich, które jeszcze tego nie zrobiły, organów krajowych odpowiedzialnych za monitorowanie i weryfikowanie zgodności z wymogami i normami oraz spójności z celami społecznymi.

3.12. Jednym z najważniejszych spośród szczególnych środków wspierających jest udział w rynku zamówień publicznych i koncesji. W odniesieniu do niego w dyrektywie 2014/24/UE⁽¹¹⁾ zaproponowano już istotne instrumenty, które jeszcze nie we wszystkich państwach członkowskich zostały odpowiednio wdrożone. Aby zachęcić do społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych, Komisja Europejska powinna dawać przykład i w jak największym stopniu wykorzystywać swoje własne procedury przetargowe do realizacji celów polityki społecznej.

⁽¹⁰⁾ Dz.U. C 429 z 11.12.2020, s. 131.

⁽¹¹⁾ https://ec.europa.eu/info/policies/public-procurement/support-tools-public-buyers/social-procurement_pl

3.13. Innymi interesującymi środkami wsparcia są te mające na celu restrukturyzację lub reorganizację działalności produkcyjnej i usługowej lub przenoszenie tej działalności z przedsiębiorstw znajdujących się w sytuacji kryzysowej lub od przedsiębiorców kończących karierę zawodową do grup pracowników zorganizowanych w spółdzielniach lub przedsiębiorstwach, których udziałowcami są pracownicy.

3.14. Wiele takich przypadków, określanych jako **wykup pracowniczy** (worker buy out) ⁽¹²⁾, zostało już z powodzeniem zrealizowanych w celu przejmowania zagrożonych przedsiębiorstw przemysłowych, a obecnie jesteśmy coraz częściej świadkami przejmowania małych przedsiębiorstw przez przedsiębiorstwo społeczne, którego udziałowcami są pracownicy. Dzieje się tak w szczególności w przypadku młodych ludzi, którzy nie mają odpowiedniego kapitału na rozpoczęcie działalności gospodarczej i często obawiają się samodzielnie zmierzyć się z trudnościami rynku.

3.15. Dla zwiększenia potencjału tych inicjatyw potrzebne byłyby środki inwestycyjne i pomocowe na rozpoczęcie działalności z udziałem kapitałowym finansującym pracowników tych zagrożonych przedsiębiorstw, które decydują się na wznowienie działalności w formie spółdzielni. W niektórych krajach inicjatywy te umożliwiły przekwalifikowanie różnych przedsiębiorstw i utrzymanie tysięcy miejsc pracy.

3.16. W tych procesach restrukturyzacji przemysłu kluczowe znaczenie ma rola związków zawodowych pracowników. Formy samozatrudnienia, takie jak WBO (wykup pracowniczy), stanowią integralną część aktywnej polityki rynku pracy. Dobrą praktyką współpracy między spółdzielniami a związkami zawodowymi jest umowa podpisana we Włoszech między trzema federacjami spółdzielczymi i trzema najbardziej reprezentatywnymi związkami zawodowymi w sprawie systematycznej współpracy w zakresie wykupu pracowniczego ⁽¹³⁾.

3.17. EKES ma nadzieję, że plan działania na rzecz gospodarki społecznej wesprze podobne inicjatywy we wszystkich państwach członkowskich UE poprzez ustanowienie wydzielonej struktury w ramach Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego lub Europejskiego Funduszu Dostosowania do Globalizacji, mającej zapewnić konkretne narzędzia wspierające wznowienie działalności gospodarczej zrujnowanej przez kryzys wywołany pandemią.

4. Nowe formy gospodarki społecznej

4.1. W przedsiębiorstwach gospodarki społecznej tworzy się nowe miejsca pracy i podejmuje inicjatywy innowacji społecznych również w sektorze gospodarki ekologicznej i promowania zrównoważonego rozwoju. Organizacje gospodarki społecznej gromadzą ponadto doświadczenia związane z gospodarką o obiegu zamkniętym, co również tworzy nowe miejsca pracy w obszarze ponownego wykorzystania lub rolnictwa społecznego. Jak dotąd ramy prawne i strategie polityczne wielu państw członkowskich nie pozwalają na realizację polityki na rzecz rozwoju spółdzielni służących integracji na rynku pracy. Dlatego też wskazane jest podjęcie działań na szczeblu UE w celu zainicjowania postępów w tych dziedzinach.

4.2. Szczególnie interesująca jest rola, jaką spółdzielnie pracy ⁽¹⁴⁾ mogą odegrać w zwiększeniu inkluzywności nowych form przedsiębiorczości realizowanych na platformach cyfrowych, tak by udział pracowników i użytkowników był bardziej zrównoważony i powszechny, z myślą o rozwinięciu nowych form samopomocy i solidarności za pośrednictwem technologii cyfrowych zdolnych przyczynić się do powszechnego uczestnictwa. Nie zmienia to faktu, że ochrona osób pracujących za pośrednictwem platform internetowych i pracowników o nietypowym statusie wiąże się z zawarciem odpowiednich układów zbiorowych ze związkami zawodowymi pracowników.

4.3. Przedsiębiorstwa gospodarki społecznej mogą stwarzać możliwości zatrudnienia i rozwoju lokalnego, zapewniając uczestnictwo obywateli w tworzeniu usług, takich jak dostawa energii odnawialnej, lub w organizacji usług na obszarach zdecentralizowanych i wiejskich. Dowiodły tego francuskie doświadczenia związane z regionalnymi ośrodkami współpracy

⁽¹²⁾ *Business transfers to employees under the form of a cooperative in Europe: opportunities and challenges*, CECOP, 2013 r., Dz.U. C 191 z 29.6.2012, s. 24.

⁽¹³⁾ *Italy, historic agreement between unions and coops on worker buyouts*, CECOP, 2021 r., <https://cecop.coop/works/italy-historic-agreement-between-unions-and-coops-to-promote-worker-buyouts>.

⁽¹⁴⁾ *All for one – Worker-owned cooperatives' response to non-standard employment*, CECOP, 2019 r.: <https://cecop.coop/works/cecop-report-all-for-one-reponse-of-worker-owned-cooperatives-to-non-standard-employment>.

gospodarczej skupiającymi stowarzyszenia, spółdzielnie, władze lokalne, tradycyjne przedsiębiorstwa i uniwersytety w celu realizacji projektu, oraz propagujące doświadczenia w zakresie rolnictwa społecznego, zrównoważonej turystyki i promowania dóbr środowiskowych lub kulturowych.

4.4. W gospodarce społecznej kluczową rolę odgrywa działalność wolontariacka, która jest ważna dla młodego pokolenia, ale również dla osób starszych, dla których w niektórych przypadkach stanowi ważną sposobność do utrzymania aktywnej roli społecznej i obywatelskiej przyczyniającej się do poprawy jakości życia. Dlatego też istotne jest zwiększenie synergii między kursami szkoleniowymi a czasem pracy wolontariackiej jako narzędziem promowania integracji z rynkiem pracy w sektorze socjalnym. Lepsze skoordynowanie okresów wolontariatu i stażu mogłoby ułatwić szkolenie młodych i wykwalifikowanych pracowników.

4.5. Należy wykorzystać pozytywne doświadczenie związane z Europejskim Korpusem Solidarności i je rozszerzyć poprzez ustanowienie czegoś w rodzaju programu „Erasmus dla przedsiębiorców społecznych” w celu wspierania współpracy transgranicznej w gospodarce społecznej.

4.6. Tego rodzaju funkcja wydaje się również bardzo przydatna w ograniczaniu złożonego zjawiska młodzieży NEET i warto byłoby wprowadzić politykę zachęt w celu ułatwienia przejścia z wolontariatu na stabilne zatrudnienie.

Bruksela, dnia 27 kwietnia 2021 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
